

Piotr Kitowski

Uniwersytet Gdański
piotrkitowski@interia.pl

Sprawozdanie z konferencji „Historia państwa i prawa. Z kręgu aktualnych kierunków badań”

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2016.012>

W dniu 25 kwietnia 2016 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego odbyła się ogólnopolska konferencja naukowa zatytułowana „Historia państwa i prawa. Z aktualnych kierunków badań”. Organizatorem spotkania był prof. Jacek Matuszewski oraz pracownicy Katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego.

Wygłoszone podczas konferencji referaty można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej zaliczały się przeglądowe opisy kierunków badawczych realizowanych w ramach poszczególnych Katedr oraz Zakładów. Tym samym stanowiły one ogólne wprowadzenie w stan kadrowy oraz aktualną działalność historyków prawa i romanistów na wybranych wydziałach prawa w Polsce (Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Śląski). W drugiej swoje indywidualne badania prezentowali młodzi pracownicy nauki oraz doktoranci.

Pierwszy referat zatytułowany „Aktualne kierunki badań w Katedrze Historii Prawa Uniwersytetu Gdańskiego” wygłosił prof. Tadeusz Maciejewski. Obecnie główny obszar zainteresowania gdańskich badaczy obejmuje średniowieczne i nowożytne prawo sądowe (w szczególności prawo Prus Królewskich), kodyfikację prawa w XVIII–XX w., historię myśli administracyjnej, ustrój

i prawo wolnych miast oraz prawo II Rzeczypospolitej. Ponadto w Katedrze porusza się kwestie rozwoju ustroju konstytucyjnego Finlandii oraz prawa amerykańskiego. W ramach wskazanych kierunków pracownicy realizują szereg programów grantowych, w tym „Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki” oraz Narodowego Centrum Nauki. Są oni laureatami wielu prestiżowych nagród i stypendiów, m.in. Nagrody im. prof. Gerarda Labudy, Nagrody im. Jana Uphagena, Stypendium Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej START czy Stypendium Ministra dla Młodych Naukowców.

Aktualne i projektowane kierunki badań w Katedrze Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej omówili dr hab. Andrzej Wrzyszczyński i dr hab. Grzegorz Smyk. Od czasu powołania w 2008 r. na kierownika Katedry prof. Wojciecha Witkowskiego obronione zostały w niej 2 rozprawy habilitacyjne i 7 prac doktorskich, łącznie zaś od 1949 r. przeprowadzono 28 przewodów doktorskich, 9 habilitacyjnych, uzyskano 4 tytuły naukowe profesora i 5 stanowisk profesora UMCS. Tematyka badań pracowników dotyczy zagadnień prawa XIX i XX w., przede wszystkim II Rzeczypospolitej, okresu II wojny światowej oraz PRL-u. Obok tego podejmowane są prace z zakresu administracji, myśli administracyjnej, nauki, nauczania i kultury prawnej oraz wymiaru sprawiedliwości. Ważnym aspektem profilu naukowego jest także ewolucja instytucji ustrojowo-prawnych bezpieczeństwa wewnętrznego od średniowiecza po wiek XX.

Z kolei mgr Grzegorz Nancka przedstawił referat poświęcony kierunkom rozwoju romanistyki prawniczej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego. Aktualnie nauczanie prawa rzymskiego w Katowicach odbywa się w ramach Katedry Historii Prawa. Realizowane tematy badawcze dotyczą m.in. prawa obligacyjnego oraz rzeczowego. W planach znajdują się badania nad nauką i nauczaniem romanistyki na Uniwersytecie Śląskim oraz dziejami lwowskiej szkoły prawa rzymskiego.

Część wystąpień indywidualnych otworzyła dr Lena Fijałkowska (Uniwersytet Łódzki) wystąpieniem pt. „Prawo starożytnego Bliskiego Wschodu – *ius cogens* czy *ius dispositivum*”. Referentka zajęła się analizą stosowania starożytnych „kodeksów” oraz ustaleniem ich rzeczywistego charakteru w praktyce sądowej. Następnie

dr Maciej Mikuła (Uniwersytet Jagielloński) zaprezentował temat „*Weichbild* magdeburski w średniowiecznych miastach polskich, recepcja prawa niemieckiego, transfer kultury prawnej i adaptacja instytucji czy tylko ozdobne rękopisy”. Prelegent podkreślił, że *Weichbild* nie znalazł dotychczas swojego szczegółowego opracowania, pozostając w cieniu wydanego wcześniej *Zwierciadła Saskiego*. Tym bardziej uzasadniona wydaje się analiza tego podstawowego dla średniowiecza i okresu nowożytnego źródła, kompleksowe opracowanie rękopisów, ustalenie skutków modyfikacji tekstów autentycznych oraz jego stosowania w obrocie prawnym. Temat szerokiej analizy źródłowej kontynuowała dr Anna Marciniak-Sikora (Uniwersytet Łódzki). W kręgu zainteresowań referentki znajduje się analiza terminologii używanej w staropolskich dokumentach ostatniej woli. Terminy prawne mają zasadnicze znaczenie dla prawidłowego zrozumienia treści dyspozycji *post mortem*, stąd też konieczna jest weryfikacja ich funkcjonowania w praktyce sądowej. Testamentem, a dokładniej swobodą testowania zajęła się mgr Aleksandra Grześkowiak (Uniwersytet Adama Mickiewicza). Celem dysertacji prelegentki jest wskazanie ewolucji i normatywnego umocowania woli testatora oraz prób jej ograniczania w formie groźby na przykładzie wybranych państw europejskich, m.in. Francji, Anglii, Polski czy Niemiec. Magister Kacper Górski (Uniwersytet Jagielloński) przedstawił koncepcję badań prowadzonych w związku z przygotowywaną rozprawą doktorską na temat sądownictwa starościńskiego w Krakowie w latach 1585–1638. Referent zwrócił przede wszystkim uwagę na fakt, iż sądownictwo starosty krakowskiego było niezależne od przynależności stanowej. Doktor Piotr Pilarczyk (Uniwersytet Adama Mickiewicza) zajął się analizą działalności Komisji Skarbu Wielkiego Księstwa Litewskiego. Jak zaznaczył, była to jedna z najważniejszych instytucji skarbowych, której kompetencje wychodziły daleko poza zwykłe administrowanie podatkami, a która nie doczekała się dotychczas wyczerpującego opracowania. Tym samym prowadzone badania obejmują wiele zagadnień o podstawowym dla funkcjonowania Komisji charakterze. Doktor Anna Klimaszewska (Uniwersytet Gdański) omówiła prowadzone badania nad problematyką stosowania francuskiego kodeksu handlowego. W ramach realizowanego projektu referent-

ka planuje analizę implementacji rozwiązań *Code de commerce* w warunkach XIX-wiecznej Polski. Z kolei prawo wykroczeń polski ludowej stanowi przedmiot badań dr. Marcina Łyski (Uniwersytet w Białymstoku). Efektem podjętego kierunku badawczego, niezwykle istotnego z punktu widzenia dziejów prawa PRL-u, jest monografia, która obecnie znajduje się w druku.

Wystąpieniom referentów towarzyszyła ożywiona dyskusja. Podkreślano konieczność pogłębienia współpracy między poszczególnymi ośrodkami i łączenie prowadzonych tematów badawczych, często zbieżnych w zakresie problematyki i zakresu chronologicznego. W rezultacie możliwe będzie powstanie prac o charakterze nie tylko lokalnym, ale również ogólnopolskim. Ważny aspekt dyskusji stanowił ponadto postulat kontynuacji formuły konferencji. Jak wskazywali uczestnicy, podobne spotkania prowadzą do nawiązania ważnych kontaktów naukowych, których efektem mogą stać się krajowe oraz międzynarodowe projekty, realizowane wspólnie przez naukowców z różnych katedr prawa. Z uwagi na ten fakt postanowiono nadać konferencji cykliczny charakter. Jednocześnie prof. Tadeusz Maciejewski (UG) wyraził chęć współtworzenia kolejnej odsłony „Historii państwa i prawa. Z aktualnych kierunków badań” przez Katedrę Historii Prawa Uniwersytetu Gdańskiego.